

Eduskunnan kunta- ja hyvinvointijaosto, lausuntopyyntö saapunut 4.10.2024

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+109/2024>

Teema: Kuntatalouden näkymät (erityisesti vuodelle 2025) ottaen huomioon vuoteen 2025 liittyvät muutokset ja uudistukset, kuten TE-palvelujen uudistus (siirtyvästä TE-palvelujen ja työttömyysturvan rahoituksesta sekä näiden rahoitustarpeesta hyvä saada myös kirjallisesti laskelmia). Eryyisteenä myös näkemys/tilannekuva kuntien eriytymiskehityksestä sekä VOS-uudistuksen tilannekuvasta.

Raseborgs stads utlåtande

Raseborgs stad tackar för möjligheten att ge ett utlåtande, även på så här kort varsel. Utlåtandets innehåll har behandlats muntligt och bland anmälningsärenden på stadsstyrelsens möte 7.10.2024.

Statsandelarnas utveckling 2022-2025

I och med välfärdsområdesreformen 1.1.2023 överfördes social- och hälsovården från kommunerna till välfärdsområden. I samband med reformen överfördes statsandelar från kommunerna till staten för att finansiera välfärdsområdenas verksamhet. Överföringen av statsandelarna till välfärdsområdena har på grund av flera justeringar av de så kallade "sote-kalkylerna" fått **långtgående effekter på kommunekonomin och då framför allt på de statsandelar som tilldelas kommunerna.**

Ett på många sätt märkligt år 2022 påverkar kommunerna länge. För Raseborgs del är ett exempel den överraskningsräkning man fick från HUS i slutet av år 2022, där man helt enkelt delade sammanslutningens enorma underskott på kommunerna utan att ta i beaktande vad eller vem som hade orsakat underskottet, och som förstås bokfördes som en social- och hälsovårdskostnad (som ingen hade kunnat budgetera).

Kommunerna står nu inför följande stora reform då AN-tjänsterna överförs från staten till kommunerna. Utgångsläget för AN-reformen är att den ska vara kostnadsneutral, det vill säga staten ska kompensera kostnaderna till kommunerna till 100 % i form av statsandelar.

Utvecklingen av Raseborgs stads statsandelar åren 2022-2025:

milj. euro	2022	2023	2024	2025	förändring
Statsandelar totalt	71 525	21 310	18 403	19 189	4,3 %
varav sote-utjämningar		-1 464	-3 865	-4 657	
varav AN-tjänster				2 991	

Statsandelar per invånare:

euro	2022	2023	2024	2025
statsandelar totalt per invånare	2 618	783	674	705
sote-utjämning per invånare i euro		-53	-142	-171
AN-tjänsterna per invånare				110

Utvecklingen av statsandelarna efter välfärdsområdesreformen under åren 2023-2025 har varit starkt negativ **på grund av sote-utjämningarna**.

AN-reformen och statsandelarnas tillräcklighet

Raseborgs stad fungerar som värdkommun för Raseborgs sysselsättningsregion som omfattar Raseborg, Hangö och Ingå. Sysselsättningsområdet har 21 678 invånare i åldern 18-64 år (siffror från 2023).

Sysselsättningsregionens arbetslöshetsgrad i augusti 2024 är Raseborg 7,7 % (=977 personer), Hangö 8,1 % (=282 personer) och Ingå 4,9 % (=128 personer), dvs under Finlands och Nylands medeltal.

Inför år 2025 står Raseborgs stad i ett läge där kommunen erhåller knappt 0,8 miljoner euro högre statsandel än år 2024 trots att ansvaret för AN-tjänsterna övergår till kommunen från och med 1.1.2025. Enligt statens kalkyler uppgår kompensationen för AN-tjänsterna till 3,0 miljoner. **Kompensationen förverkligas därmed inte enligt uttalade målsättningar.**

Det här betyder att **Raseborgs stad behöver ”hitta” 2,2 miljoner euro i sin övriga verksamhet (huvudsakligen småbarnspedagogik och bildning) för att finansiera de lagstadgade AN-tjänsterna**. Detta innehåller inte ens alla kostnader som AN-reformen medför. Det handlar om stora summor för en tvåspråkig stad på ca 27 500 invånare, och påverkar direkt barn och unga.

Samtidigt som ansvaret om den offentliga arbetskraftsservicen överförs från arbets- och näringstjänsterna till kommunerna 1.1.2025 övertar kommunerna också upphandlingsuppgifter från NTM-centralerna och betalningsuppgifter från UF-centret samt personal för nämnda verksamheter.

Enligt **nuvarande beräkning från staten kommer 23 personer att överföras till kommunen, medan statens tidigare beräkning visade att behovet var 27 personer.** Det här betyder att färre personer än beräknat överförs. Utöver det saknas sakkunskap inom flera områden vid överföringen till Raseborgs sysselsättningsregion: chefer, betalningsexperter, ekonomi, förvaltning och HR, psykolog och samordnare för arbetsförmågan. Vissa av dessa uppgifter förväntas skötas av basfunktionerna inom Raseborgs stad och övriga med ny organisering samt inskolning i nya arbetsuppgifter.

För att kunna sköta arbetet på en bra nivå krävs tillräckliga resurser i förhållande till antalet arbetssökande så att inte antalet arbetssökande per tjänsteinnehavare blir för högt, det har man på basis av erfarenheterna i kommunförsöket klart märkt.

Raseborgs sysselsättningsregion kommer att ha verksamhetsställen i Karis, Ekenäs, Hangö och Ingå. Ett gott samarbete med Västra Nylands välfärdsområde, FPA och tredje sektorn är avgörande för att hitta rätt service för de arbetssökande. Service behöver erbjudas på både svenska och finska.

Anmärkningsvärt i det här sammanhanget är att **alla redskap för att sköta den svårare arbetslösheten (t.ex. långtidsarbetslöshet som har kopplingar till mentalvården och rusmedelsproblem) flyttades över till välfärdsområdet (LUVN).** Direkt efter att resurserna och de finansiella medlen flyttats över, **stängdes alla väl fungerande verkstäder och samarbetet med de lokala företagen** av välfärdsområdet, eftersom andra kommuner inom LUVN inte hade samma servicenivå för arbetslösa.

Raseborgs stad har varit en del av kommunförsöket och med erfarenhet därifrån kan konstateras att finansieringen från statligt håll inte varit tillräcklig. **Kommunerna har varit tvungna att komplettera den statliga finansieringen för att kunna driva kommunförsökets verksamhet.** Samma gäller nu för AN-tjänsterna från och med 1.1.2025.

Staden är också oroad över den ovanligt **detaljstyrda AN-lagstiftningen**, som medför kostnader och kräver resurser. Inga normer har ännu meddelats slopade eller förenklade?

Det budgetförslag som nu uppgjorts för verksamheten för år 2025 har ett verksamhetsbidrag som uppgår till -3,1 miljoner. Raseborgs stad behöver alltså komplettera finansieringen av AN-tjänsterna år 2025. **Finansieringen av AN-tjänsterna borde kompletteras av staten så att den täcker verksamheten i sin helhet.** Att kommunala beslutsfattare måste prioritera mellan tex småbarnspedagogiken och arbetslösa är inte ett hållbart sätt att genomföra en så här stor förändring.

Om statsandelsreformen och kommuners olikheter

För tillfället jobbar staten med en statsandelsreform med en målsättning att träda i kraft från och med 1.1.2026. Hittills har inga preliminära kalkyler publicerats och **utfallet av statsandelsreformen ter sig oklar till kommunfältet**. Med tanke på att inga extra resurser tillkommer, utan man enbart delar existerande resurser hoppeligen på ett öppnare och mer transparent sätt, förväntas reformen inte lösa den grundläggande problematiken gällande sote-svansar.

Raseborgs stad anser att alla förändringar man gjort de senaste åren gällande kommuners uppgifter och lagstiftningen därtill, har varit ogynnsamma ekonomiskt för staden. Trots löften har de aldrig kompenserats till fullo, eller man har inte klarat av att analysera kostnadsimplikationerna på ett realistiskt sätt, vare sig det handlar om småbarnspedagogiken, byggnadstillsynen eller integration. För att kunna tillgodose statens många nya rapporteringskrav har också IT-kostnaderna ökat markant. **Vissa kommuner har en möjlighet till höjd kommunalskatt, andra har det inte** (detta har VATT studerat i samband med statsandelsreformen, sk. **verovara**). En helhetssyn av den kommunala ekonomiska realiteten verkar ha varit bristfällig.

För Raseborgs stads del hoppas vi att effekten av sote-utjämningarna neutraliseras, så att kommunen i framtiden har möjlighet att sköta sina lagstadgade uppgifter.

Det finns många indikatorer som är positiva för Raseborg, tex gällande inflyttningsstatistiken, det regionala samarbetet, internationell och lokal serviceproduktion samt industri med anor och en lovande framtid, den gröna omställningens och NATO-samarbetets möjligheter, existerande infrastruktur (Kustbanan, djuphamnar, riksvägar) som dock kräver att de upprätthålls osv.

Raseborgs stad anser att den har alla förutsättningar för att AN-reformen ska medföra bättre resultat än det nuvarande systemet, om staten håller sina löften gällande kostnadsneutralitet av reformen. Städer ser på statsandelshelheten, inte dess olika delar för sig.

9.10.2024

Petra Theman, stadsdirektör

Jeanette Bäckström, ekonomichef